

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (МЕТОДОЛОГІЯ ПРОСТОГО РІШЕННЯ)

В.Д.Пантелєєв, доктор економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено існуючі недоліки в оцінці конкурентоспроможності підприємств. Запропоновано методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства на базі капіталізованого фінансового накопичення.

Характерна особливість ринкової економіки полягає в тому, що в процесі управління господарською діяльністю менеджерів підприємств доводиться вирішувати не окремі завдання, а взаємопов'язані комплекси складних ринково-комерційних та виробничо-технологічних завдань.

До таких завдань належить зокрема оцінка конкурентоспроможності підприємств. Над вирішенням питань, пов'язаних з конкурентоспроможністю підприємств, працює багато вчених і спеціалістів різних галузей [1-13 та ін.].

Однак, якщо узагальнити те що маємо, можна зробити висновок, що рівень розроблення методичних основ оцінки конкурентоспроможності підприємств в ринковій економіці ще не відповідає сучасним вимогам та пріоритетам з точки зору управління господарською діяльністю підприємств.

Основними недоліками пропонованих методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств, на наш погляд, є наступні: методичні рішення не завжди доводяться до рівня робочого інструментарію, орієнтованого на потреби менеджменту підприємств; відсутнє чітке визначення терміну «конкурентоспроможність підприємства» (деякі автори розуміють під цим - конкурентоспроможність продукції підприємства); неодноразово конкурентоспроможність підприємства представляється тільки інтегральними показниками, які не містять економічного змісту; не всі поняття факторного середовища виражаються показниками, якими потрібно опе-

рувати в процесі визначення рівня конкурентоспроможності підприємства; факторне середовище конкурентоспроможності в цілому ряді випадків розглядається з відривом від джерел інформації, використання яких забезпечує достатню повноту і точність результативних даних, зменшує складність і трудомісткість розрахунків та ін.

У той же час в умовах постійної ринкової конкуренції і загроз банкрутства менеджери підприємств поставлені перед необхідністю здійснення періодичних оцінок потенціальної і фактичної конкурентоспроможності своїх підприємств. А це потребує подальшого поглиблення і нових раціональних підходів наукового пошуку вирішення задач оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Конкурентоспроможність підприємств – це основна ознака, яка характеризує наявність та розвиток підприємством сукупності матеріальних і фінансових можливостей, які обумовлюють його здатність до ефективної роботи на ринках продажу своєї продукції. В свою чергу, оцінка конкурентоспроможності підприємства – це оцінка імовірності того, що підприємство, працюючи в умовах визначених ринків продажу продукції, буде здатне здійснювати розширене інвестування своїх активів, а саме – провадити інноваційне відтворення свого ресурсно-виробничого потенціалу. У динамічному середовищі ринкової економіки тільки інноваційно-поновлюваний потенціал, який дозволяє підприємству виробляти і постачати на ринок продукцію з кращим, відносно конкурентів, співвідношенням ціни і якості, може бути надійною засадою його конкурентоспроможності.

У загальному випадку як управлінська процедура оцінка являє собою результат визначення і аналізу якісних і кількісних характеристик керованого об'єкта або процесу господарської діяльності. Методологія оцінки містить: по-перше, встановлення цілей оцінки; по-друге, вибір (розроблення) показників, які відображають сутність оцінюваного об'єкта (процесу); по-третє, встановлення критерію, на підставі якого проводиться по-

рівняння альтернатив і приймається рішення про вибір єдиної альтернативи (власної підмножини альтернатив) з множини розглянутих альтернатив (варіантів рішення); по-четверте, вибір способів оцінки альтернатив.

Таким чином, при оцінюванні конкурентоспроможності підприємства насамперед повинна бути встановлена мета, досягнення якої на практиці звичайно пов'язано із здійсненням підприємством різних економічних, виробничо-технічних і соціальних проектів. На наш погляд, найбільшими перевагами у відображенні мети досягнення конкурентоспроможності підприємства володіє ототожнена з додатково отриманим економічним ефектом норма капіталізованого фінансового накопичення, яка розрахована за напрямками інвестування капіталу в активи підприємства. Формуючи задану величину фінансового накопичення, підприємство створює можливість інноваційного інвестування своїх активів і, як наслідок, зберігає себе в конкуруючій економіці як суб'єкт ринку та як суб'єкт господарювання взагалі.

Далі процес досягнення конкурентоспроможності підприємства повинен бути представлений показниками, які відображають економічну основу цього процесу та його розвиток як результат взаємодії різних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Показниками, що відповідають зазначеним вимогам є: показник чистого прибутку від реалізації продукції - $П_{n+1}^{чп}$, тис. грн; показник норми капіталізованого фінансового накопичення - $N_{n+1}^{кфн}$, тис. грн.

$$\text{При цьому } П_{n+1}^{чп} = (P_{n+1}^{не} * Ц_{n+1}^{не} - P_{n+1}^{nc}) * (1 - S_{n+1}^{он}), \quad (1)$$

де $P_{n+1}^{не}$ - об'єм продукції, що реалізує підприємство на конкретному ринку в натуральних вимірниках, одиниць;

$Ц_{n+1}^{не}$ - ціна реалізації одиниці продукції в умовах конкретного ринку, грн;

P_{n+1}^{nc} - повна собівартість усієї реалізованої на конкретному ринку продукції, тис. грн;

S_{n+1}^{on} - питоме значення ставки податку на прибуток;

$n + 1$ - розглянутий період.

У представленому вигляді показник чистого прибутку від реалізації продукції є результатом взаємодії сукупності зовнішніх факторів (місткості ринку продукції, купівельної спроможності споживачів, фіскальної політики держави) та внутрішніх факторів (умов формування на підприємстві виробничої собівартості продукції і ряду включених до повної собівартості реалізованої продукції інших витрат діяльності).

$$\text{У свою чергу } N_{n+1}^{кфн} = (An^{но} * K_{n+1}^{но} + An^o * K_{n+1}^o) - An, \quad (2)$$

де $An^{но}$ і An^o - відповідно необоротні та оборотні активи підприємства у n -му періоді, тис. грн;

$K_{n+1}^{но}$ і K_{n+1}^o - відповідно коефіцієнти росту необоротних та оборотних активів підприємства у періоді $n + 1$;

An - сукупність усіх активів підприємства у n -му періоді, тис. грн;

n - період, попередній до розглянутого.

За змістом показник норми капіталізованого в активах фінансового накопичення представляє відображення процесу інвестування в розглянутому періоді двох основних груп активів підприємства: необоротних і оборотних. Якісний бік процесу інвестування активів повинен підтверджуватися відповідним збільшенням позитивних значень показників техніко-організаційного рівня виробництва з виділенням впливу інноваційної складової та показників фінансової стійкості підприємства.

Показники $P_{n+1}^{чр}$ і $N_{n+1}^{кфн}$ як результативні можуть мати безліч можливих значень, що є наслідком використання у їх розрахунках різних вступних даних за факторними показниками. Ці значення утворюють множину розглянутих при оцінці конкурентоспроможності підприємства альтернативних варі-

антів, з яких потрібно обрати один варіант, тобто прийняти господарське рішення про досягнення заданого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Таке рішення може прийматися за певними критеріями – вираженням значень показників за основною ознакою, яка дозволяє оцінювати різні варіанти з точки зору однієї або декілька цілей. При цьому рішення, яке приймається за одним критерієм, є простим. А рішення, яке приймається за декількома, не зведеними до одного, критеріями, буде складним (наприклад, в задачах векторної оптимізації).

Критерій простого рішення може бути виражений як сумісною системою, що складається із цільової функції та комплексу обмежень (наприклад, в задачах лінійного програмування), так і визначеним профілем переваги, який дозволяє упорядкувати альтернативні варіанти за принципом “краще” – “гірше”. **Стосовно оцінки конкурентоспроможності підприємства критерій простого рішення повинен взаємозалежно відображати переважні (у значенні «краще») варіанти: по-перше, функціонування підприємства на ринку продажу продукції; по-друге, розвитку підприємством свого ресурсно-виробничого потенціалу.**

Згідно з першою умовою для розглянутого періоду значення показника чистого прибутку від реалізації продукції – $\Pi_{n+1}^{чр}$ повинно мати спрямованість до екстремального значення, яке характеризує гранично досягну ринкову ефективність підприємства, і повинно бути більше (дорівнювати) значенню норми капіталізованого фінансового накопичення – $N_{n+1}^{кфн}$.

$$\text{Тобто } \max \leftarrow \Pi_{n+1}^{чр} \geq N_{n+1}^{кфн}. \quad (3)$$

У свою чергу, друга умова передбачає, що для розглянутого періоду значення показника норми капіталізованого фінансового накопичення – $N_{n+1}^{кфн}$ повинно бути більше (дорівнювати) мінімально припустимого значення цього показника – $N_{min}^{кфн}$.

$$\text{Тобто } N_{n+1}^{\text{кфн}} \geq N_{\text{min}}^{\text{кфн}} . \quad (4)$$

За змістом показник $N_{\text{min}}^{\text{кфн}}$ виражає гранично мінімальну величину інвестування активів підприємства, будь-яке зменшення якої переводить господарську систему підприємства в становище стагнації з наступною втратою раніше сформованих активів та зниженням конкурентних можливостей на ринку продажу продукції.

Таким чином, економічна структура критерія простого рішення до вибору переважного варіанту конкурентоспроможності підприємства може бути виражена спільною системою виконання двох вище наведених умов:

$$\max \leftarrow \Pi_{n+1}^{\text{чр}} \geq N_{n+1}^{\text{кфн}} \geq N_{\text{min}}^{\text{кфн}} . \quad (5)$$

Дана система відображає наступні критеріальні співвідношення значень показників:

$$\frac{\max \leftarrow \Pi_{n+1}^{\text{чр}}}{N_{n+1}^{\text{кфн}}} \geq 1 ; \quad (6)$$

$$\frac{N_{n+1}^{\text{кфн}}}{N_{\text{min}}^{\text{кфн}}} \geq 1 . \quad (7)$$

Представлений вище методичний підхід слід розглядати як перший етап ітеративного процесу факторної оцінки конкурентоспроможності підприємства, в якому акцентовано увагу на основних факторах, що мають в сучасних умовах першорядне значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов В., Маренич Т. Конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий // Бизнес информ.- 1999, №7-8 - С.80-82.
2. Бидик А.Г. Визначення стратегічного потенціалу конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК.- 2002.-№4. - С.105-110.
3. Гайдучкий А. Інноваційна конкурентоспроможність як мотиваційний чинник залучення іноземного капіталу // Конкуренція. – 2004.-№5.- С.26-33.

- 4.Добрунік Т.П. До питання визначення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип.№ 17.- Одеса: ОДЕУ, 2004. – С. 299-301.
- 5.Іванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики.- Харьков: РИОХГЭУ,1997.- 246 с.
- 6.Кулешова А.Б. Конкуренция в вопросах и ответах: Учеб. пособие.- М.:ТК Велби, Издательство Проспект,2004. – 256 с.
- 7.Маренич А., Астахова И. Управление конкурентоспособностью предприятия // Бизнес Информ. – 1996.- №5.- С. 22-27.
- 8.Наумов Ю.Ф., Лотохова І.Г. Про конкурентоспроможність аграрних підприємств у сучасних ринкових умовах //Економіка АПК.-2003.-№8. - С.124-127.
- 9.Павленко Ф., Якубовский Н. Повышение конкурентоспособности производства в странах с переходной экономикой // Экономика Украины – 1998.- № 11.- С.42-51.
- 10.Трубилин А. Конкурентоспособность – главный фактор эффективности производства // АПК: экономика и управление. – 2002. - №12.- С. 39-46.
- 12.Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: эксклюзивные технологии: Учебное пособие / Р.А. Фатхутдинов – М.: ЭКСМО, 2004 – 542 с.
13. Школьний О.О. Конкурентоспроможність аграрних кооперативів // Зб. наук. пр. Вінницького аграрного університету.- Вінниця, 2005 –Вип.21. –С.63-67.